

Codul penal

Codul de procedură penală

și Legile de punere în aplicare

- corelații cu vechile reglementări
- decizii ale Curții Constituționale
- recursuri în interesul legii
- hotărâri prealabile
- legislație conexă
- hotărâri C.E.D.O.
- index alfabetic

Ediție îngrijită și adnotată de
Prof. univ. dr. Tudorel TOADER

Actualizată la data de
10 octombrie 2022

PARTEA SPECIALĂ

Titlul I. Infracțiuni contra persoanei

Capitolul I. Infracțiuni contra vieții

Legislație conexă: ► art. 22 alin. (1) C. Rom.: „Art. 22. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate”; ► art. 2 parag. 1 teza I CEDO: „Art. 2. Dreptul la viață. 1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat”; ► art. 2 alin. (1) CDFUE: „Art. 2. Dreptul la viață. (1) Orice persoană are dreptul la viață”.

Art. 188. Omorul. (1) Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Tentativa se pedepsește. [*R.A.: art. 174 CP 1969*]

Legislație conexă: art. 32 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

Art. 189. Omorul calificat. (1) Omorul săvârșit în vreuna dintre următoarele împrejurări:

a) cu premeditare;

b) din interes material;

c) pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la tragerea la răspundere penală sau de la executarea unei pedepse;

d) pentru a îneleni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni;

e) de către o persoană care a mai comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor;

f) asupra a două sau mai multor persoane;

g) asupra unei femei gravide;

h) prin cruzimi,

se pedepsește cu detențiune pe viață sau închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Tentativa se pedepsește. [*R.A.: art. 175 și art. 176 CP 1969*]

Legea de aplicare: Art. 242. În aplicarea dispozițiilor art. 189 alin. (1) lit. e) din Codul penal, prin *infracțiune de omor comisă anterior* se înțelege orice faptă de ucidere a unei persoane, săvârșită cu intenția prevăzută la art. 16 alin. (3) din Codul penal, cu excepția infracțiunilor prevăzute la art. 190 și 200 din Codul penal.

Dezlegarea unor chestiuni de drept. Prin Decizia nr. 17/2018 (M. Of. nr. 1000 din 27 noiembrie 2018), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Alba Iulia, Secția penală, prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a chestiunii de drept: „Dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 189 alin. (1) lit. e) din Codul penal prin raportare la dispozițiile art. 169 din Codul penal, intervenirea reabilitării

sau împlinirea termenului de reabilitare cu privire la persoana unui inculpat, condamnat anterior definitiv pentru o infracțiune de omor sau tentativă la infracțiunea de omor, împiedică reținerea agravantei prevăzute de art. 189 alin. (1) lit. e) din Codul penal, în cazul comiterii unei noi infracțiuni de omor sau tentative la infracțiunea de omor”, și a stabilit:

„În interpretarea art. 189 alin. (1) lit. e) din Codul penal și a art. 169 alin. (1) din Codul penal, în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni de omor sau tentative la infracțiunea de omor, reabilitarea ori împlinirea termenului de reabilitare cu privire la persoana condamnată definitiv care a comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor nu împiedică reținerea elementului circumstanțial agravant prevăzut în art. 189 alin. (1) lit. e) din Codul penal”.

Legislație conexă: art. 32 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

Art. 190. Uciderea la cererea victimei. Uciderea săvârșită la cererea explicită, serioasă, conștientă și repetată a victimei care suferea de o boală incurabilă sau de o infirmitate gravă atestată medical, cauzatoare de suferințe permanente și greu de suportat, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

Art. 191. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii. (1) Fapta de a determina sau înlesni sinuciderea unei persoane, dacă sinuciderea a avut loc, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani.

(2) Când fapta prevăzută în alin. (1) s-a săvârșit față de un minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani sau față de o persoană cu discernământ diminuat, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 10 ani.

(3) Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, săvârșită față de un minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani sau față de o persoană care nu a putut să-și dea seama de consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale ori nu putea să le controleze, dacă sinuciderea a avut loc, se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(4) Dacă actele de determinare sau înlesnire prevăzute în alin. (1)-(3) au fost urmate de o încercare de sinucidere, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate. [R.A.: art. 179 CP 1969]

Hotărâri C.E.D.O. 1. Curtea reamintește că prima teză de la parag. 1 al art. 2 din Convenție, care se numără printre textele primordiale ale acesteia întrucât consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice care formează Consiliul Europei, impune statului obligația nu numai de a se abține de la a provoca „intenționat” moartea (obligație negativă), ci și de a lua măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa (obligație pozitivă). În contextul unei cauze referitoare la eutanasiie, Curtea consideră că plângerea trebuie examinată pe baza obligației pozitive a statului de a proteja dreptul la viață în sensul art. 2 parag. 1 prima teză din Convenție. În acest sens, va avea în vedere următoarele: a) existența în legislația și în practica națională a unui cadru legislativ referitor la actele anterioare eutanasiiei în conformitate cu cerințele art. 2; b) respectarea în cauză a acestui cadru legislativ; c) existența unui control *a posteriori* care oferă toate garanțiile cerute de art. 2.

Domeniul sfârșitului vieții și în special eutanasiia ridică întrebări complexe juridice, sociale, morale și etice. Opiniile și răspunsurile juridice la aceste probleme în cadrul statelor părți la Convenție sunt foarte diverse și nu există un consens cu privire la dreptul unei persoane de a decide cum și când ar trebui să își încheie viața. În consecință, Curtea consideră că în acest domeniu, care privește sfârșitul vieții și modalitatea de a realiza un echilibru între protecția dreptului la viață al pacientului și a dreptului la respectarea vieții sale private

și a autonomiei sale personale, o marjă de apreciere ar trebui acordată statelor. Totuși, această marjă de apreciere nu este nelimitată, Curtea rezervându-și dreptul de a controla respectarea de către stat a obligațiilor care îi revin în temeiul art. 2 din Convenție. Curtea consideră că, dacă nu se poate deduce din art. 2 din Convenție un drept la moarte, dreptul la viață consacrat de această dispoziție nu poate fi interpretat ca interzicând în sine dezincriminarea condiționată a eutanasiei. Pentru a fi compatibilă cu art. 2, dezincriminarea eutanasiei trebuie să fie însoțită de garanții adecvate și suficiente, menite să prevină abuzul și, astfel, să asigure respectarea dreptului la viață. Curtea observă că, în acest sens, Comitetul pentru Drepturile Omului al Națiunilor Unite a considerat că eutanasia nu constituie în sine o încălcare a dreptului la viață dacă este însoțită de garanții juridice și instituționale solide, care să permită verificarea faptului că profesioniștii din domeniul medical acționează la cererea explicită, clară, liberă și informată a pacientului lor, astfel încât toate persoanele să fie protejate împotriva presiunii și abuzului (cauza *Mortier c. Belgiei*, Hotărârea din 4 octombrie 2022, www.echr.coe.int).

2. În cauza *Haas c. Elveției* (Hotărârea din 20 ianuarie 2011, parag. 54), Curtea a constatat că art. 2 din Convenție, care impune autorităților obligația de a proteja persoanele vulnerabile chiar și împotriva acțiunilor prin care acestea își pun în pericol propria viață, le obligă și să prevină ca o persoană să își ia viața dacă decizia nu a fost luată în mod liber și cu înțelegerea deplină a ceea ce acest act implică. În cauza *Koch c. Germaniei* (Hotărârea din 19 iulie 2012, parag. 51-52), Curtea a recunoscut că dreptul unei persoane de a decide în ce mod și la ce moment ar trebui să își pună capăt vieții, cu condiția să fie în măsură să își formeze propria voință și să acționeze în consecință, este unul dintre aspectele dreptului la respectarea vieții private în sensul art. 8 din Convenție. În plus, în cauza *Gross c. Elveției* (Hotărârea din 14 mai 2013, parag. 58-60), Curtea a considerat că dorința reclamantei de a primi o doză de fenobarbital care să îi permită să își pună capăt vieții intră în sfera de aplicare a dreptului său la respectarea vieții private în temeiul art. 8 din Convenție. Cu toate acestea, în jurisprudența Curții nu există nicio susținere din care să se desprindă concluzia că un drept la sinucidere asistată există în temeiul Convenției, inclusiv sub forma furnizării de informații sau asistenței care depășește furnizarea de informații generale despre sinucidere. În consecință, întrucât reclamantul (*medic condamnat la o pedeapsă cu închisoarea cu suspendare pentru asistența și consilierea anumitor persoane cu privire la modul de a se sinucide – n.a.*) nu a fost urmărit penal pentru furnizarea de informații generale despre sinucidere, inclusiv ghidul despre sinucidere care a fost pus la dispoziția publicului, ci a fost urmărit penal pentru ca a asistat la sinucidere prin acte specifice, Curtea constată că prezenta cauză nu este despre dreptul reclamantului de a furniza informații pe care ceilalți erau îndreptățiți să le primească în temeiul Convenției. Un alt element în favoarea unei marje largi de apreciere a statului este faptul că tema sinuciderii asistate vizează chestiuni de morală, iar analiza de drept comparat a permis Curții să concluzioneze că statele membre ale Consiliului Europei sunt departe de a fi ajuns la un consens în această problemă. În lumina tuturor considerentelor de mai sus, Curtea consideră că motivele invocate de instanțele interne au fost atât relevante, cât și suficiente pentru a stabili că ingerința reclamată poate fi considerată „necesară într-o societate democratică”, proporțională cu scopurile urmărite, și anume protecția sănătății și a bunelor moravuri și a drepturilor altora, și că autoritățile statului pârât au acționat în marja lor de apreciere, ținând cont de criteriile stabilite în jurisprudența Curții (cauza *Lings c. Danemarcei*, Hotărârea din 12 aprilie 2022, www.echr.coe.int).

Art. 192. Uciderea din culpă. (1) Uciderea din culpă a unei persoane se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(2) Uciderea din culpă ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani. Când încălcarea

dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni.

(3) Dacă prin fapta săvârșită s-a cauzat moartea a două sau mai multor persoane, limitele speciale ale pedepsei prevăzute în alin. (1) și alin. (2) se majorează cu jumătate. [R.A.: art. 178 CP 1969]

Capitolul II. Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății

Legislație conexă: ► art. 22 alin. (1) C. Rom.: „Art. 22. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. (1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate”; ► art. 3 alin. (1) CDFUE: „Art. 3. Dreptul la integritate al persoanei. (1) Orice persoană are dreptul la integritate fizică și psihică”.

Art. 193. Lovirea sau alte violențe. (1) Lovirea sau orice acte de violență cauzatoare de suferințe fizice se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.

(2) Fapta prin care se produc leziuni traumatice sau este afectată sănătatea unei persoane, a cărei gravitate este evaluată prin zile de îngrijiri medicale de cel mult 90 de zile, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani sau cu amendă.

(3) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. [R.A.: art. 180 alin. (1), (2), alin. (3) teza I și alin. (4) teza I CP 1969]

Recurs în interesul legii. Prin Decizia nr. 11/2019 (M. Of. nr. 477 din 12 iunie 2019), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 193 raportat la art. 199 alin. (1) din Codul penal, a stabilit:
„Pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe săvârșită asupra unui membru de familie, prevăzută de art. 193 raportat la art. 199 alin. (1) din Codul penal, atunci când acțiunea penală a fost pusă în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, încetarea procesului penal poate fi dispusă numai ca efect al retragerii plângerii prealabile, și nu ca efect al împăcării”.

Legislație conexă: ► art. 24 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003); ► art. 652 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată (M. Of. nr. 652 din 28 august 2015).

Art. 194. Vătămarea corporală. (1) Fapta prevăzută în art. 193, care a cauzat vreuna dintre următoarele consecințe:

- a) o infirmitate;
- b) leziuni traumatice sau afectarea sănătății unei persoane, care au necesitat, pentru vindecare, mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale;
- c) un prejudiciu estetic grav și permanent;
- d) avortul;
- e) punerea în primejdie a vieții persoanei, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani.

(2) Când fapta a fost săvârșită în scopul producerii uneia dintre consecințele prevăzute în alin. (1) lit. a), lit. b) și lit. c), pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani.

(3) Tentativa la infracțiunea prevăzută în alin. (2) se pedepsește. *[R.A.: art. 181 alin. (1), alin. (2) teza I și alin. (3) teza I și art. 182 CP 1969]*

Legislație conexă: ► art. 24 din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003); ► art. 32 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004); ► art. 652 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată (M. Of. nr. 652 din 28 august 2015).

Art. 195. Lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte. Dacă vreuna dintre faptele prevăzute în art. 193 și art. 194 a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 6 la 12 ani. *[R.A.: art. 183 CP 1969]*

Art. 196. Vătămarea corporală din culpă. (1) Fapta prevăzută în art. 193 alin. (2) săvârșită din culpă de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice ori a unei substanțe psihoactive sau în desfășurarea unei activități ce constituie prin ea însăși infracțiune se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Fapta prevăzută în art. 194 alin. (1) săvârșită din culpă se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă.

(3) Când fapta prevăzută în alin. (2) a fost săvârșită ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale sau a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități, pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau amenda.

(4) Dacă urmările prevăzute în alin. (1)-(3) s-au produs față de două sau mai multe persoane, limitele speciale ale pedepsei se majorează cu o treime.

(5) Dacă nerespectarea dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere sau desfășurarea activității care a condus la comiterea faptelor prevăzute în alin. (1) și alin. (3) constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni.

(6) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. *[R.A.: art. 184 CP 1969]*

Legea de aplicare: Art. 241. Prin *substanțe psihoactive* se înțelege substanțele stabilite prin lege, la propunerea Ministerului Sănătății.

Dezlegarea unor chestiuni de drept. 1. Prin Decizia nr. 4/2015 (M. Of. nr. 244 din 9 aprilie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Tribunalul București, Secția I penală, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept, respectiv dacă infracțiunea de vătămare corporală din culpă prevăzută de art. 184 alin. (2) teza I [fapta a avut vreuna din urmările prevăzute de art. 182 alin. (1)] și (4) din Codul penal din 1969 își găsește corespondentul în infracțiunea de vătămare corporală din culpă prevăzută de art. 196 alin. (2) și (3) din actualul Cod penal sau dacă, dimpotrivă, este dezincriminată, și a stabilit:

„*Infracțiunea de vătămare corporală din culpă prevăzută de art. 184 alin. (2) teza I [fapta a avut vreuna din urmările prevăzute de art. 182 alin. (1)] și alin. (4) din Codul penal din 1969 în ipoteza în care fapta a produs o vătămare ce a necesitat între 11 și 90 de zile de îngrijiri medicale și nu îndeplinește una dintre condițiile impuse de alin. (1) al art. 196 din Codul penal este dezincriminată începând cu data de 1 februarie 2014.*”

2. Prin Decizia nr. 8/2018 (M. Of. nr. 539 din 28 iunie 2018), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Bacău, Secția penală și pentru cauze cu minori și

de familie, prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a următoarei chestiuni de drept: „dacă pentru întrunirea tipicității infracțiunii prevăzute de art. 196 alin. (1) din Codul penal, privind vătămare corporală din culpă, sintagma din teza I a acestui text incriminator, respectiv «(...) sub influența băuturilor alcoolice (...)», trebuie interpretată ca referindu-se la un anumit grad de îmbibație de alcool pur în sânge, eventual cel indicat de legiuitor la art. 336 alin. (1) din Codul penal, sau, indiferent de gradul de îmbibație alcoolică în sânge, este atârșă răspunderea penală a oricărei persoane care săvârșește o vătămare corporală din culpă sub această modalitate normativă, dacă a consumat alcool depistabil prin mijloace tehnice sau medico-legale prevăzute de legislație”, și a stabilit:

„În interpretarea dispozițiilor art. 196 alin. (1) teza I din Codul penal, care incriminează fapta prevăzută în art. 193 alin. (2) din Codul penal săvârșită din culpă de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice, existența infracțiunii de vătămare corporală din culpă nu este condiționată de o anumită limită a îmbibației alcoolice”.

Art. 197. Relele tratamente aplicate minorului. Punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului, de către părinți sau de orice persoană în grija căreia se află minorul, se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. *[R.A.: art. 306 CP 1969]*

Legislație conexă: art. 94-103 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată (M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014).

Hotărâri C.E.D.O. Deși, în principiu, ocrotirea, educarea și formarea minorilor sunt încredințate de lege părinților, poate fi angajată răspunderea statului în cazul omisiunii de a lua măsurile necesare pentru protejarea minorilor contra unor neglijențe sau violențe deosebit de grave în sânul familiei (cauza *Kontrová c. Slovaciei*, Hotărârea din 31 mai 2007, www.echr.coe.int).

Art. 198. Încăierarea. (1) Participarea la o încăierare între mai multe persoane se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Dacă în cursul încăierării s-a cauzat o vătămare corporală uneia sau mai multor persoane și nu se cunoaște care dintre participanți a produs urmările, se aplică tuturor pedeapsa închisorii de la unu la 5 ani, cu excepția victimei, care răspunde potrivit alin. (1).

(3) Când prin fapta săvârșită în condițiile alin. (2) s-a cauzat moartea unei persoane, pedeapsa este închisoarea de la 6 la 12 ani, iar dacă s-a cauzat moartea a două sau mai multor persoane, limitele speciale ale pedepsei se majorează cu o treime.

(4) Nu se pedepsește cel care a fost prins în încăierare împotriva voinței sale sau care a încercat să-i despartă pe alții. *[R.A.: art. 322 CP 1969]*

Capitolul III. Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie

Art. 199. Violența în familie. (1) Dacă faptele prevăzute în art. 188, art. 189 și art. 193-195 sunt săvârșite asupra unui membru de familie, maximul special al pedepsei prevăzute de lege se majorează cu o pătrime.

(2)^[1] În cazul infracțiunilor prevăzute în art. 193 și art. 196 săvârșite asupra unui membru de familie, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu. [R.A.: art. 175 alin. (1) lit. c), art. 180 alin. (1'), (2'), (3) și (4) și art. 181 alin. (1'), (2) și (3) CP 1969]

Recurs în interesul legii. A se vedea Decizia nr. 11/2019 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, redată în extras *supra*, la art. 193.

Legislație conexă: ► Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată (M. Of. nr. 948 din 15 octombrie 2020); ► Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, ratificată prin Legea nr. 30/2016 (M. Of. nr. 224 din 25 martie 2016).

Hotărâri C.E.D.O. 1. Obligațiile pozitive ale autorităților naționale de a răspunde în mod adecvat la acuzațiile de violență domestică pot intra în domeniul de aplicare a două articole ale Convenției, respectiv art. 3 și art. 8. Curții i s-a solicitat în mai multe rânduri să evalueze dacă răspunsul autorităților naționale la cazurile de violență domestică, ale cărei victime erau reclamantii în cauzele respective, a fost compatibil cu obligațiile lor pozitive în temeiul art. 8 din Convenție. Principiile relevante avute în vedere în această evaluare au fost enunțate în cauza *Irene Wilson c. Regatul Unit* [Decizia din 23 octombrie 2012, parag. 39-46]. Aceste principii sunt următoarele:

– în timp ce scopul esențial al art. 8 din Convenție este de a proteja individul împotriva acțiunilor arbitrare ale autorităților publice, pot exista în plus obligații pozitive inerente respectului efectiv al vieții private și de familie. Aceste obligații pot implica adoptarea de măsuri în domeniul relațiilor dintre indivizi. În special copiii și alte persoane vulnerabile au dreptul la o protecție eficientă;

– conceptul de viață privată include integritatea fizică și psihică a persoanei. În conformitate cu art. 8, statele au datoria de a proteja integritatea fizică și psihică a unui individ față de alte persoane. În acest scop, ele trebuie să mențină și să aplice în practică un cadru juridic adecvat, care să ofere protecție împotriva actelor de violență ale persoanelor particulare;

– victimele violenței domestice sunt deosebit de vulnerabile, iar necesitatea implicării active a statului în protecția acestora a fost subliniată într-o serie de instrumente internaționale;

– sarcina Curții nu este aceea de a se substitui autorităților naționale competente în a determina metodele cele mai potrivite pentru a proteja persoanele împotriva atacurilor asupra integrității lor, ci mai degrabă de a revizui, în temeiul Convenției, deciziile pe care autoritățile le-au luat în exercițiul discreționar al acestei puteri.

Având în vedere obligația menționată mai sus a statului în temeiul art. 8 de a menține și de a aplica în practică un cadru juridic corespunzător care să ofere protecție împotriva actelor de violență în familie, Curtea trebuie să examineze mai întâi existența și adecvarea mecanismelor juridice de protecție împotriva violenței domestice în ordinea juridică internă și apoi modul de aplicare a acestora în practică.

În ceea ce privește caracterul adecvat al cadrului juridic pentru protecția împotriva violenței domestice, Curtea notează că există un acord comun în documentele internaționale relevante cu privire la faptul că sunt necesare măsuri juridice și de altă natură pentru asigurarea protecției victimelor violenței domestice. Aceste măsuri includ, în special, incriminarea actelor de violență în cadrul familiei, prin prevederea de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive. De exemplu, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, impune ca violența în cadrul unei familii să fie pedepsită, dar nu obligă statele să introducă dispoziții specifice care să incrimineze comportamentul descris de această Convenție. Totuși,

[1] Alin. (2) al art. 199 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. unic din Legea nr. 233/2020.

este necesar ca unele forme de violență în familie să fie reglementate fie ca element constitutiv al unei anumite infracțiuni, fie ca o circumstanță agravantă în stabilirea unei pedepse pentru alte infracțiuni prevăzute de Convenție. În acest sens, trebuie remarcat, de asemenea, că practicile interne relevante diferă și că statele au abordări diferite în ceea ce privește incriminarea violenței domestice în sistemele lor juridice.

În același timp, Curtea a hotărât deja că obligația statului în cazurile care implică acte de violență în familie necesită de regulă adoptarea de măsuri pozitive în domeniul protecției prin intermediul dreptului penal. Aducerea în fața justiției a autorilor actelor de violență servește, în principal, pentru a se asigura că aceste acte nu sunt ignorate de autoritățile competente și pentru a oferi o protecție eficientă împotriva lor. De asemenea, Curtea a acceptat deja în jurisprudența sa că soluțiile legislative diferite ar putea satisface cerința adecvării mecanismelor juridice de protecție împotriva violenței domestice în sfera dreptului penal, în măsura în care acestea prevăd o protecție eficientă împotriva actelor de violență în familie. De exemplu, a considerat că autoritățile naționale și-au îndeplinit obligațiile și au pus în aplicare un cadru legislativ care să le permită să ia măsuri împotriva persoanelor acuzate de violență domestică fie prin prevederea unor infracțiuni specifice pentru acte de violență împotriva membrilor propriei familii [a se vedea cauzele *Eremia c. Republicii Moldova*, Hotărârea din 28 mai 2013, și *Mudric c. Republicii Moldova*, Hotărârea din 16 iulie 2013 (*în prezent este și cazul României – n.a.*)], fie prin incriminarea violenței domestice ca formă agravantă a altor infracțiuni de natură violentă [a se vedea cauzele *E.M. c. României*, Hotărârea din 30 octombrie 2012 (*potrivit legislației penale române la data faptelor și a pronunțării hotărârii Curții – n.a.*) și *Valiulienė c. Lituaniei*, Hotărârea din 26 martie 2013] (cauza *Ž.B. c. Croației*, Hotărârea din 11 iulie 2017, www.echr.coe.int).

2. Deși, în speță, instanțele din România (judecătoria și tribunalul) au considerat că unele acte de violență „izolate și întâmplătoare” împotriva unui minor ar putea fi tolerate în sfera familiei, Curtea nu înțelege cum această declarație se poate încadra în dispozițiile relevante ale legislației interne, care interzic în termeni absoluți pedepsele corporale aplicate copiilor. În plus, Consiliul Europei recunoaște că interesul superior al copiilor, care, fără îndoială, include respectul pentru drepturile și demnitatea lor, constituie piatra de temelie a protecției acordate acestora față de orice pedepse corporale. De asemenea, trebuie remarcat faptul că una dintre preocupările principale ale Convenției Națiunilor Unite din 1989 privind drepturile copilului este demnitatea. Respectul pentru demnitatea minorilor implică asigurarea acelor elemente importante pentru dezvoltarea lor ca membri cu drepturi depline ai comunității. Garantarea demnității minorilor înseamnă că nu poate exista niciun compromis în condamnarea violenței împotriva acestora, fie că este acceptată ca „tradiție”, fie că este deghizată ca „disciplină”. Vulnerabilitatea copiilor, dependența lor de adulți determină ca ei să beneficieze de mai multă protecție față de actele de violență, inclusiv față de pedepsele corporale aplicate în cadrul familiei, acestea din urmă fiind invariabil degradante. Astfel, este limpede că respectarea demnității copiilor nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale vor accepta orice formă de justificare a actelor de maltratare, inclusiv a pedepselor corporale, interzise în temeiul art. 3 din Convenție. În acest context, Curtea consideră că statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a proteja în mod expres și cuprinzător demnitatea copiilor, ceea ce necesită un cadru juridic adecvat, care să le ofere protecție împotriva violenței domestice care intră sub incidența art. 3, inclusiv a) descurajarea efectivă a unor astfel de încălcări grave ale integrității personale, b) măsuri concrete pentru a preveni abuzurile de care autoritățile au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință și c) investigații oficiale efective în cazul în care o persoană pretinde că au existat astfel de abuzuri (cauza *D.M.D. c. României*, Hotărârea din 3 octombrie 2017, www.echr.coe.int).

3. Înapoierea unui copil nu poate fi dispusă automat sau mecanic atunci când este aplicabilă Convenția de la Haga (*Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii – n.a.*), așa cum reiese din recunoașterea, în cadrul acestui instrument, a unei serii de excepții de la obligația de înapoiere a copilului. Factorii care pot constitui o excepție

de la obligația de înapoiere imediată a copilului, în temeiul art. 12, art. 13 și art. 20 din Convenția de la Haga, în special atunci când aceasta este ridicată de una dintre părțile la procedură, trebuie să fie luată în considerare cu adevărat de către instanța sesizată. Instanța respectivă trebuie să ia apoi, în această privință, o decizie suficient de motivată pentru a-i permite Curții să verifice dacă aspectele respective au fost efectiv examinate. Acești factori trebuie să fie apreciați în lumina art. 8 din Convenție. Mai mult, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial. În cele din urmă, Curtea reiterează, în această privință, că sunt necesare interpretarea și aplicarea Convenției de la Haga în contextul Regulamentului Bruxelles II bis [*Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești – n.a.*], atunci când ambele state sunt părți la aceste instrumente. În plus, Curtea reiterează constatarea sa din Hotărârea *D.M.D. c. României* (*supra*, pct. 2 – *n.a.*), conform căreia respectarea demnității copilului nu poate fi asigurată dacă instanțele naționale ar accepta orice formă de justificare a actelor de rele tratamente, inclusiv a pedepselor corporale. Curtea a considerat că statele membre ar trebui să depună eforturi pentru a proteja în mod expres și exhaustiv demnitatea copiilor, care, la rândul său, impune în practică un cadru juridic adecvat, care să asigure protejarea copiilor împotriva violenței în familie, inclusiv, printre altele, măsuri rezonabile pentru a preveni relele tratamente de care autoritățile au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință. Curtea reiterează faptul că, în contextul unei cereri de înapoiere, care este diferită de acțiunea de încredințare, în primul rând autorităților interne ale statului solicitat, care au, printre altele, avantajul contactului direct cu părțile în cauză, le revine sarcina de a stabili interesul superior al copilului și de a evalua cauza în lumina excepțiilor prevăzute de Convenția de la Haga. Cu toate acestea, Curtea trebuie să se asigure că procesul decizional care a condus la adoptarea de către instanțele naționale a măsurilor contestate a fost echitabil și a permis celor implicați să își susțină pe deplin cauza și că a fost protejat interesul superior al copilului. În circumstanțele prezentei cauze, acest lucru înseamnă că trebuie să aprecieze dacă acuzațiile referitoare la existența unui „risc grav”, formulate de prima reclamantă în fața instanțelor interne, au fost luate în considerare cu adevărat de către aceste instanțe.

În acest context, Curtea subliniază că prima reclamantă și-a întemeiat acuzațiile de violență împotriva copiilor prin depunerea la dosar a înregistrărilor video ale unor episoade anterioare de abuz. Tatăl însuși a recunoscut în instanță că a recurs la forța fizică pentru a-și disciplina copiii. Instanțele naționale au stabilit că tatăl celui de-al doilea și celui de-al treilea reclamant a folosit forța fizică împotriva acestora. Curtea va examina în continuare modul în care instanțele interne au evaluat această informație și modul în care au pus-o în balanță în raport cu interesul superior al copiilor. Deși instanțele interne au condamnat, în termeni generali, abuzurile împotriva copiilor și au reafirmat dreptul acestora la respectarea demnității lor, acestea au constatat că tratamentele la care au fost supuși cel de-al doilea și cel de-al treilea reclamant de către tatăl lor au constituit doar acte de violență ocazionale și că acestea nu se vor repeta „cu suficientă frecvență astfel încât ele să se încadreze în noțiunea de risc grav”. Mai mult, curtea de apel pare să fi considerat că dreptul copiilor de a nu fi supuși abuzurilor în familie era „mai mult sau mai puțin discutabil”. Curtea nu înțelege cum se încadrează această afirmație în dispozițiile relevante ale dreptului intern, care interzic în termeni absoluți pedepsele corporale aplicate în familie. De fapt, astfel de evaluări ale drepturilor copiilor contravin înseși interdicției abuzurilor în familie împotriva copiilor și pun la îndoială procesul decizional. Curtea trebuie să reitereze faptul că interesul superior al copiilor, care include, fără îndoială, respectarea drepturilor și demnității acestora, reprezintă piatra de temelie a protecției acordate copiilor împotriva pedepselor corporale. Pedepsele corporale împotriva copiilor nu pot fi tolerate, iar statele ar trebui să depună eforturi pentru a o interzice în mod explicit și exhaustiv, atât în drept, cât și în practică. În acest context, riscul săvârșirii unor acte de violență în familie împotriva copiilor nu poate fi considerat un

simplu inconvenient legat în mod necesar de experiența înapoierii, ci privește o situație care depășește ceea ce ar putea suporta un copil în mod rezonabil.

În plus, în deciziile instanțelor naționale nu există niciun element care să determine Curtea să creadă că acestea au ajuns la concluzia că respectivii copii nu mai erau expuși riscului de a fi disciplinați prin acte de violență de către tatăl lor, în cazul înapoierii lor în Italia, în grija acestuia. În fapt, din raționamentul Curții de Apel București se poate deduce că instanța a admis că, în cazul în care ar reapărea un astfel de risc, autoritățile italiene ar fi în măsură să reacționeze și să protejeze copiii împotriva oricărui abuz care le-ar încălca drepturile, dar numai „dacă riscul ar fi învederat și probat ulterior, în fața acestora”. În această privință, Curtea observă că, în calitate de state membre ale Uniunii Europene, ambele state sunt părți la Regulamentul Bruxelles II bis, ceea ce înseamnă că acesta este aplicabil în speță. Acest regulament, care are la bază Convenția de la Haga, se întemeiază pe principiul încrederii reciproce între statele membre ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, în opinia Curții, existența încrederii reciproce între autoritățile responsabile cu protecția copiilor nu înseamnă că statul în care copiii au fost deplasați ilicit este obligat să îi trimită înapoi într-un mediu în care aceștia vor fi expuși unui risc grav de violență în familie, numai pentru că autoritățile din statul în care copilul își avea reședința obișnuită sunt capabile să se ocupe de cazuri de abuz în familie împotriva copiilor. Nicio dispoziție din Convenția de la Haga sau din Regulamentul Bruxelles II bis nu îi permite Curții să ajungă la o concluzie diferită. În această privință și având în vedere că înapoierea unui copil nu poate fi dispusă automat sau mecanic atunci când este aplicabilă Convenția de la Haga, Curtea consideră că instanțele naționale ar fi trebuit să acorde mai multă atenție riscului potențial ca, în cazul înapoierii copiilor în Italia, aceștia să fie supuși la rele tratamente. Instanțele naționale ar fi trebuit să se asigure, cel puțin, că sunt luate măsuri specifice pentru a-i proteja pe copii. În lumina celor de mai sus și fără a aduce atingere principiului subsidiarității, Curtea concluzionează că instanțele naționale nu au examinat acuzațiile privind existența unui „risc grav” într-un mod compatibil cu interesul superior al copilului și în limitele cadrului procedural al Convenției de la Haga. În consecință, a fost încălcat art. 8 din Convenție (cauza *O.C.I. și alții c. României*, Hotărârea din 21 mai 2019, M. Of. nr. 558 din 8 iulie 2019).

Art. 200. Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă. (1)

Uciderea copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, săvârșită de către mama aflată în stare de tulburare psihică se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(2) Dacă faptele prevăzute în art. 193-195 sunt săvârșite asupra copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, de către mama aflată în stare de tulburare psihică, limitele speciale ale pedepsei sunt de o lună și, respectiv, 3 ani. [*R.A.: art. 177 CP 1969*]

Capitolul IV. Agresiuni asupra fătului

Art. 201. Întreruperea cursului sarcinii. (1) Întreruperea cursului sarcinii săvârșită în vreuna dintre următoarele împrejurări:

- a) în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop;
- b) de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologie și drept de liberă practică medicală în această specialitate;
- c) dacă vârsta sarcinii a depășit paisprezece săptămâni,
se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Întreruperea cursului sarcinii, săvârșită în orice condiții, fără consimțământul femeii însărcinate, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(3) Dacă prin faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) s-a cauzat femeii însărcinate o vătămare corporală, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, iar dacă fapta a avut ca urmare moartea femeii însărcinate, pedeapsa este închisoarea de la 6 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(4) Când faptele au fost săvârșite de un medic, pe lângă pedeapsa închisorii, se va aplica și interzicerea exercitării profesiei de medic.

(5) Tentativa la infracțiunile prevăzute în alin. (1) și alin. (2) se pedepsește.

(6) Nu constituie infracțiune întreruperea cursului sarcinii în scop terapeutic efectuată de un medic de specialitate obstetrică-ginecologie, până la vârsta sarcinii de douăzeci și patru de săptămâni, sau întreruperea ulterioară a cursului sarcinii, în scop terapeutic, în interesul mamei sau al fătului.

(7) Nu se pedepsește femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii. [R.A.: art. 185 CP 1969]

Art. 202. Vătămarea fătului. (1) Vătămarea fătului, în timpul nașterii, care a împiedicat instalarea vieții extrauterine se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani.

(2) Vătămarea fătului, în timpul nașterii, care a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani, iar dacă a avut ca urmare moartea copilului pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

(3) Vătămarea fătului în timpul sarcinii, prin care s-a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani, iar dacă a avut ca urmare moartea copilului pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani.

(4) Vătămarea fătului săvârșită în timpul nașterii de către mama aflată în stare de tulburare psihică se sancționează cu pedeapsa prevăzută în alin. (1) și alin. (2), ale cărei limite se reduc la jumătate.

(5) Dacă faptele prevăzute în alin. (1)-(4) au fost săvârșite din culpă, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate.

(6) Nu constituie infracțiune faptele prevăzute în alin. (1)-(3) săvârșite de un medic sau de persoana autorizată să asiste nașterea sau să urmărească sarcina, dacă acestea au fost săvârșite în cursul actului medical, cu respectarea prevederilor specifice profesiei și au fost făcute în interesul femeii gravide sau al fătului, ca urmare a riscului inerent exercitării actului medical.

(7) Vătămarea fătului în perioada sarcinii de către femeia însărcinată nu se pedepsește.

Capitolul V. Infracțiuni privind obligația de asistență a celor în primejdie

Art. 203. Lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate. (1) Omisiunea de a da ajutorul necesar sau de a anunța de îndată autoritățile de către cel care a găsit o persoană a cărei viață, integritate corporală sau sănătate este în pericol și nu are puțința de a se salva se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Fapta nu constituie infracțiune dacă, prin acordarea ajutorului, autorul s-ar expune unui pericol grav cu privire la viața, integritatea corporală sau sănătatea sa. [R.A.: art. 315 și art. 316 CP 1969]

Art. 204. Împiedicarea ajutorului. Împiedicarea intervenției ajutoarelor pentru salvarea unei persoane de la un pericol iminent și grav pentru viața, integritatea corporală sau sănătatea acesteia se pedepsește cu închisoare de la unu la 3 ani sau cu amendă.

Capitolul VI. Infracțiuni contra libertății persoanei

Art. 205. Lipsirea de libertate în mod ilegal. (1) Lipsirea de libertate a unei persoane în mod ilegal se pedepsește cu închisoarea de la unu la 7 ani.

(2) Se consideră lipsire de libertate și răpirea unei persoane aflate în imposibilitatea de a-și exprima voința ori de a se apăra.

(3) Dacă fapta este săvârșită:

a) de către o persoană înarmată;

b) asupra unui minor;

c) punând în pericol sănătatea sau viața victimei, pedeapsa este închisoarea cuprinsă între 3 și 10 ani.

(4) Dacă fapta a avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(5) Tentativa la infracțiunile prevăzute în alin. (1)-(3) se pedepsește. [R.A.: art. 189 CP 1969]

Legislație conexasă: ► art. 23 alin. (1) C. Rom.: „Art. 23. Libertatea individuală. (1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”; ► art. 5 CEDO: „Art. 5. Dreptul la libertate și la siguranță. 1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, sau când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriul sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare”; ► art. 6 CDFUE: „Art. 6. Dreptul la libertate și la siguranță. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță”; ► art. 32 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

Hotărâri C.E.D.O. O privire legală de libertate se poate transforma ulterior în una nelegală. Pentru a stabili dacă cineva a fost privat în mod nelegal de libertate, trebuie să se țină seama de o serie întreagă de criterii, cum ar fi tipul, durata, efectele și modul de punere în aplicare a măsurii. Diferența dintre privarea de libertate și restricțiile privind libertatea este una de grad sau de intensitate, și nu de natură sau de substanță. Criteriile menționate trebuie să

se aplice cu o forță mai mare atunci când se stabilește dacă o persoană care a fost deja lipsită de libertate în mod legal a fost supusă în mod nelegal la o continuare a privării de libertate sau i s-au impus doar restricții privind libertatea (cauza *Munjaz c. Regatului Unit*, Hotărârea din 17 iulie 2012, www.echr.coe.int). De exemplu, plasamentul în regim de izolare a unei persoane deținute din ordinul prefecturii într-o unitate de psihiatrie, care a implicat eliminarea tuturor contactelor sociale și a durat mai multe zile, ar putea fi interpretat ca o privare de libertate în sensul art. 5 parag. 1 din Convenție (cauza *Schneider c. Elveției*, Decizia din 31 martie 2005, www.echr.coe.int). În schimb, ținerea unei persoane legal deținute în celula sa pentru mai puțin de două ore, ca măsură disciplinară, nu poate fi considerată privare de libertate care să intre în sfera de aplicare a art. 5 parag. 1, o astfel de măsură fiind considerată, în condiții normale, ca o modificare a condițiilor de detenție legală (cauza *Bollan c. Regatului Unit*, Decizia din 4 mai 2000, www.echr.coe.int).

Art. 206. Amenințarea. (1) Fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să îi producă o stare de temere, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă, fără ca pedeapsa aplicată să poată depăși sancțiunea prevăzută de lege pentru infracțiunea care a format obiectul amenințării.

(2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. [R.A.: art. 193 CP 1969]

Legislație conexă: ► art. 8 din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată (M. Of. nr. 200 din 23 martie 2007); ► art. 82 din Legea nr. 138/2004 a îmbunătățirilor funciare, republicată (M. Of. nr. 88 din 13 februarie 2009); ► art. 32 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004); ► art. 652 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată (M. Of. nr. 652 din 28 august 2015).

Art. 207. Șantajul. (1) Constrângerea unei persoane să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul prevăzut în alin. (1).

(3) Dacă faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) au fost comise în scopul de a dobândi în mod injust un folos patrimonial, pentru sine sau pentru altul, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani. [R.A.: art. 194 CP 1969]

Legislație conexă: ► art. 13¹ din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000); ► art. 33 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului (M. Of. nr. 1161 din 8 decembrie 2004).

Art. 208. Hărțuirea. (1) Fapta celui care, în mod repetat, urmărește, fără drept sau fără un interes legitim, o persoană ori îi supraveghează locuința, locul de muncă sau alte locuri frecventate de către aceasta, cauzându-i astfel o stare de temere, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 luni sau cu amendă.

(2) Efectuarea de apeluri telefonice sau comunicări prin mijloace de transmitere la distanță, care, prin frecvență sau conținut, îi cauzează o temere unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la o lună la 3 luni sau cu amendă, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă.

(3) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Capitolul VII. Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile

Art. 209. Sclavia. Punerea sau ținerea unei persoane în stare de sclavie, precum și traficul de sclavi se pedepsesc cu închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. [R.A.: art. 190 CP 1969]

Legislație conexă: ► art. 4 parag. 1 CEDO: „Art. 4. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate. 1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire”; ► art. 5 alin. (1) CDFUE: „Art. 5. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate. (1) Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în servitute”; ► Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001); ► Convenția de la Geneva din 25 septembrie 1926 referitoare la sclavie, ratificată prin Decretul nr. 988/1931 (B. Of. nr. 76 din 1 aprilie 1931); ► Convenția suplimentară cu privire la abolirea sclaviei, traficului cu sclavi și a instituțiilor și practicilor analoge sclaviei, adoptată la 7 septembrie 1956 de Conferința plenipotențiarilor Națiunilor Unite și intrată în vigoare la 30 aprilie 1957, ratificată prin Decretul nr. 375/1957 (B. Of. nr. 33 din 9 decembrie 1957).

Hotărâri Com.E.D.O. și Hotărâri C.E.D.O. 1. Obligarea deținuților de a presta muncă pentru societăți private, în executarea unui contract pe care acestea l-au încheiat cu administrația penitenciară, nu constituie o formă de sclavie sau de robie (Com.E.D.O., cauza 21 deținuți c. Germaniei, Decizia din 6 aprilie 1968, în C. Birsan, Convenția europeană, p. 204).

2. Traficul de persoane aduce grave atingeri demnității umane și libertății fundamentale a victimelor și nu poate fi considerat ca fiind compatibil cu noțiunea de „societate democratică” și cu valorile apărute de Convenție. În lumina obligației de a interpreta Convenția prin raportare la condițiile de viață actuale, nu este necesar să se identifice dacă traficul de ființe umane reprezintă o formă a sclaviei, a robiei sau a muncii forțate sau obligatorii (C.E.D.O., cauza Rantsev c. Ciprului și Rusiei, Hotărârea din 7 ianuarie 2010, în C. Birsan, Convenția europeană, p. 212). Traficul de ființe umane, prin însăși natura sa și scopul de exploatare, se bazează pe exercitarea competențelor conferite de dreptul de proprietate. Se tratează ființele umane ca mărfuri care urmează să fie cumpărate și vândute și puse la muncă forțată, de multe ori pentru o sumă modică sau în lipsa oricărei plăți, de obicei în industria sexului, dar, de asemenea, și în alte domenii. Aceasta presupune supravegherea strânsă a activităților victimelor, ale căror mișcări sunt adesea limitate, implică folosirea violenței și a amenințărilor împotriva acestora, ele trăind și lucrând în condiții precare. Prin urmare, traficul de persoane este o formă modernă de comerț cu sclavi. În aceste condiții, Curtea a concluzionat că traficul în sine intră în sfera de aplicare a art. 4 din Convenție (C.E.D.O., cauza M. și alții c. Italiei și Bulgariei, Hotărârea din 31 iulie 2012, www.echr.coe.int).

3. Art. 4 din Convenție se referă la trei concepte: sclavie, servitute (aservire) și muncă forțată sau obligatorie. Cu toate acestea, așa cum a observat deja Curtea în jurisprudența sa, Convenția nu definește niciunul dintre ele (a se vedea cauzele *Van der Musselle c. Belgiei*, Hotărârea din 23 noiembrie 1983, § 32, și *Siliadin c. Franței*, Hotărârea din 26 iulie 2005, §§ 121-125). Astfel, în stabilirea domeniului de aplicare a art. 4, Curtea s-a ghidat după diferite instrumente de drept internațional în domeniu.

În jurisprudența sa inițială, în ceea ce privește noțiunea de „sclavie”, Curtea s-a referit la Convenția din 1927 pentru reprimarea comerțului cu sclavi și a sclaviei, care o definește ca „statutul sau condiția unei persoane asupra căreia se exercită unele dintre sau toate atribuțiile dreptului de proprietate”. În ceea ce privește conceptul de „servitute”, Curtea a avut în vedere jurisprudența anterioară a Comisiei Europene a Drepturilor Omului și Convenția

din 1956 privind reprimarea comerțului cu sclavi și a sclaviei, potrivit căreia acesta se referă la o „formă deosebit de gravă de negare a libertății” și a inclus, „pe lângă obligația de a presta anumite servicii pentru alții (...), obligația pentru «cel aservit» de a locui pe proprietatea altei persoane și imposibilitatea modificării situației sale”. În concluzie, având în vedere aceste elemente, Curtea a considerat că noțiunea de „servitute” trebuie înțeleasă ca „obligația de a presta servicii, impusă prin folosirea constrângerii” (a se vedea cauza *Siliadin*, citată anterior, §§ 122-125). De asemenea, a observat că servitutea corespunde muncii forțate sau obligatorii „în formă agravată” (a se vedea cauza *C.N. și V. c. Franței*, Hotărârea din 11 octombrie 2012, § 89-91).

În ceea ce privește definiția „muncii forțate sau obligatorii”, Curtea nu a găsit orientări clare referitoare la acest aspect în diferitele documente pregătitoare ale Consiliului Europei privind textele Convenției. Totuși, a considerat că este evident că textul art. 4 se bazează în mare măsură pe Convenția nr. 29 a Organizației Internaționale a Muncii. De aceea, având în vedere faptul că acest instrument juridic este obligatoriu pentru aproape toate statele membre ale Consiliului Europei, Curtea a considerat că definiția „muncii forțate sau obligatorii” elaborată de OIM ar trebui considerată ca punct de plecare pentru interpretarea art. 4 din Convenție [a se vedea și cauzele *Siliadin*, citată anterior, §§ 115-116, și *Stummer c. Austriei* (MC), Hotărârea din 7 iulie 2011, § 117]. Conform acestei definiții, „muncă forțată sau obligatorie” înseamnă orice muncă sau serviciu prestate de o persoană sub amenințarea unei sancțiuni și pentru care respectiva persoană nu s-a oferit în mod voluntar. Pe baza definiției OIM, în ceea ce privește conceptul de „muncă” în temeiul art. 4 par. 2 din Convenție, Curtea a subliniat că ar trebui înțeleasă într-un sens larg, ca incluzând „toate tipurile de muncă sau de servicii”. În ceea ce privește natura „forțată sau obligatorie” a unei astfel de munci, Curtea a notat că adjectivul „forțată” induce ideea de constrângere fizică sau psihică, iar al doilea adjectiv („obligatorie”) se referă la o situație în care munca este „prestată (...) sub amenințarea oricărei sancțiuni” și, de asemenea, efectuată împotriva voinței persoanei în cauză, este o muncă pentru care ea „nu s-a oferit în mod voluntar”. Curtea a arătat că și termenul „sancțiune” trebuie înțeles într-un sens larg. Mai mult, a subliniat că, în cazul existenței unui risc privind „amenințarea cu o sancțiune”, o importanță deosebită o are „consimțământul prealabil” (a se vedea cauzele *Van der Musselle*, §§ 34-37; *Siliadin*, §§ 115-117; *Stummer*, § 117, citate mai sus, și cauza *Chowdury și alții c. Greciei*, Hotărârea din 30 martie 2017, §§ 90-91). În jurisprudența sa ulterioară, Curtea a clarificat unele dintre elementele definiției „muncii forțate sau obligatorii” prezentate anterior. În special, atunci când i s-a solicitat să stabilească măsura în care traficul de persoane intră în sfera de aplicare a art. 4, a arătat că termenul „sancțiune” se extinde la orice situație echivalentă în ceea ce privește gravitatea percepută a amenințării. În ceea ce privește „consimțământul”, Curtea a făcut referire la absența unei alegeri. Mai mult, în cauza *C.N. și V. c. Franței* (citată mai sus, § 77), bazându-se pe un raport al OIM, Curtea a arătat că „sancțiunea” „poate merge până la violență fizică sau detenție, dar poate lua și forme mai subtile, de natură psihologică, cum ar fi amenințările cu denunțarea victimelor la poliție sau la autoritățile de imigrare, atunci când statutul lor de angajați nu este legal”. În cauza mai recentă *Chowdury și alții* (citată mai sus, § 96), Curtea a dezvoltat conceptul de „consimțământ”, subliniind că, „în cazul în care un angajator abuzează de puterea sa sau profită de vulnerabilitatea lucrătorilor săi pentru a-i exploata, nu se poate afirma că aceștia s-au oferit în mod voluntar a munci”. Astfel, Curtea a subliniat și că „consimțământul prealabil al victimei nu este suficient pentru a exclude caracterizarea muncii ca fiind forțată” și că „problema dacă o persoană se oferă în mod voluntar pentru muncă este o chestiune de fapt care trebuie examinată în lumina tuturor circumstanțelor relevante ale cauzei” [cauza *S.M. c. Croației* (MC), Hotărârea din 25 iunie 2020, www.echr.coe.int].